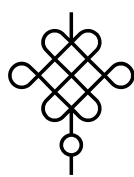

MOTANKY

Panenky síly

Aneb jak si vyrobit tradiční textilní panenku

HANA ŠNAJDÁRKOVÁ

~ 1 ~

Obsah:

1. Úvod
2. Pohádka

ČÁST I: Motanka duší

3. Slovanská symbolika barev a vzorů, přírodní magie
4. Duchovní panenky podle významu v obdobích života člověka
5. Panenky v ročních obdobích
6. Panenky se záměrem

ČÁST II. Motanka tělem

7. Co víme o motaných panenkách
 - kdy a kde vznikaly, charakteristické znaky
 - materiál na výrobu
 - vlastní motání
8. Výroba vlastních panenek
 - Motanka
 - Lichomanky
 - Zrnuška
 - Koza
9. Poděkování

1. Úvod

Pamatujete si na ten pocit, když si vzpomenete na svoji úplně první panenku? Nebo tu nejoblíbenější – která možná ani nebyla nejhezčí, a nejspíš ani nebyla nejdražší – byla však našemu dívčímu srdci nejbližší. S ní jsme trávily čas, jí jsme šeptaly naše malá holčičí tajemství, na ní jsme si zkoušely, jaké to bude, až budeme samy maminkou.

Každá věc na světě může být panenkou ve chvíli, když do ní někdo vtiskne kousek své duše.

Panenko byla a je archetypem člověka. Provází nás celým životem i celými dějinami lidstva. Archeologické výzkumy ukazují, že patří k nejstarším hračkám známým lidstvu.

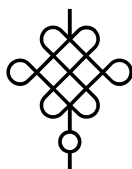
Nejstarší fyzický důkaz o artikulované postavě, která může být s jistotou označena jako panenka, pochází ze Sibiře a věří se, že je 4 500 let stará.

Podle některých zdrojů nejstarší forma loutky nebo panenky v České republice byla odhalena v oblasti Moravy. Je to postava mužská s antropomorfními rysy, vytesaná z mamutové slonoviny, a její vznik spadá až do mladého paleolitu.

Historie panenky, jako obrazu lidské bytosti sahá až k samým počátkům lidské civilizace. Panenky sloužily jako dětské hračky a archeologové je objevili v Mezopotámii, v Africe či v Japonsku.

Byly však používány také dospělými, například při magických rituálech, jako ochranné amulety, nebo při náboženských obřadech.

Moje oblíbená panenka byla „odložena“ v době dospívání, celkem přirozeně. Nezmizela úplně, stále zdobí dům mé maminky. Snad jí připomíná mé dětství, než jsem „vyletěla z hnízda“ a vytvořila si svůj vlastní život. Když se mi narodily mé dcery, dostaly své panenky, ale ta moje jim velmi dobře posloužila při návštěvách prarodičů. Pak i má děvčátka panenkám odrostly, a mé staré panence se vrátila funkce ozdoby a společnice mé maminky.

Přešly další roky a v naší rodině se narodily nové, malé holčičky. Moje panenka čeká u prababičky, až si s ní začnou děvčátka hrát, a já začala přemýšlet o vzniku panenek, o jejich historii, o tom, jak provázejí tu hezčí polovinu lidstva celým jejich životem.

Až ve věku babičky jsem objevila zapomenuté, ale úžasné slovanské panenky síly, panenky pro dospělé ženy, panenky s duší, které ženy inspirují a sdílí s nimi jejich životy.

V moderní době jsou u nás již zapomenuté, tradice je stále uchovávána například na Ukrajině, v Bělorusku nebo v Rusku, obnovuje se v Polsku, a jen velmi sporadicky také na Slovensku.

Proto jsem se rozhodla vám o nich vyprávět, a pokud budete mít chuť, můžete si také nějakou vyrobit. V druhé části knihy najdete návod, jak na to.

Když jsem si vyrobila první Motanky, byly všechny darovány. Mým holčičkám, sestřenici, kamarádce a také mamince. Jak milé to pro ně bylo překvapení a jak velká radost z dárku, pro maminku i pro mne.

2. Pohádka

Tento příběh i povídání jsem přečetla v knize Ženy, které běhaly s vlky (Mýty a archetypy divokých žen od Clarissa Pinkola Estés, Ph.D.), která příběh slyšela od své tety a pouze ho předává dál a také já vám jej převyprávím. Možná se jmenovala Vasilisa, možná Maruška, kdo ví...

Příběh začíná jednou z nejstarších vypravěčských pomůcek: Bylo, nebylo... Tato paradoxní fráze má za úkol přivést duši posluchače k ostražitosti, že příběh se odehrává ve světě mezi světy, kde nic není takové, jak se na první pohled zdá být.

Panenko v kapse: Moudrá Maruška

Bylo, nebylo, mladá maminka ležela na smrtelné posteli, bledá jako bílá vosková růže na oltáři. Její dceruška a manžel seděli u postele a modlili se, aby ji Bůh v bezpečí doprovodil na onen svět.

Umírající matka zavolala na Marušku a malé dítě u ní pokleklo.

„Tady máš panenku, holčičko moje,“ zašeptala maminka a z huňaté pokrývky vyjmula malou látkovou panenku oblečenou v černé sukni, bílé zástěře a červené vyšívané vestě.

„Toto jsou má poslední slova, má drahá,“ řekla matka. „Nebudeš-li vědět kudy kam nebo budeš-li potřebovat pomoc, zeptej se panenky a bude ti pomoheno. Panenku měj vždy u sebe a nikomu o ní neříkej. Je to mé požehnání tobě, má dcero.“ S těmito slovy matčin dech zapadl do hloubky jejího těla, kde vyzdvihl duši a mezi rty s ní unikl do prostoru; matka byla mrtvá.

Dítě se svým otcem drželi smutek velmi dlouho. Ale stejně jako pole zničené válkou, i otcův život se znovu zazelenal. Oženil se s vdovou se dvěma dcerami. Přestože macecha i její dcery mluvily zdvořile a vždy se usmívaly jako dámy, za jejich úsměvy se skrývalo cosi nekalého, čemu otec nevěnoval pozornost.

Když však byly tři ženy s Maruškou o samotě, týraly ji, nutily ji, aby je obsluhovala, musela štípat dříví, až byly její ruce plné puchýřů. Nenáviděly ji, protože měla v sobě něco krásného, něco z jiného světa. Maruška byla velmi půvabná. Byla pracovitá, ochotná a nestěžovala si, ony byly naopak mezi sebou hádavé a útočné.

Jednoho dne již macecha a její dcery nemohly Marušku vystát. Vymyslely si plán. Nechají vyhasnout oheň a potom Marušku pošlou do lesa za čarodějnici, vyprosit pro jejich krb nový oheň. Nu, a až se k čarodějnici dostane, ta ji zabije a sní. A všechny tleskaly a vřeštěly jako noční stvůry.

Když Maruška přišla večer domů s dřívím, celý dům zel temnotou. Starostlivě se ptala macechy: „Co se stalo? Na čem budeme vařit? Co budeme dělat, abychom zahnały tmou?“

Macecha ostře odvětila: „Ty hloupé dítě. Nemáme oheň. Já do lesa nemůžu, jsem moc stará. Moje dcery také nemohou, bojí se. A tak jsi jediná, kdo může v lese vyhledat čarodějnici a sehnat od ní kousek uhlí na založení ohně.“

Maruška, která byla vždy poslušná, nevinně odvětila: „Dobře, ano, udělám to.“ A vypravila se na cestu. Les byl čím dál temnější a větvičky jí strašidelně praskaly pod nohama. Sáhla do hluboké kapsy u zástěrky a nahmatala panenku, kterou dostala od své umírající matky. Panenku v kapse pohladila a řekla si: „Ano, stačí, když se panenky dotknu, a hned se cítím lépe.“

Všude, kde se cesta v lese rozdělovala, Maruška sáhla do kapsy a panenka jí naznačila, kudy jít.

Náhle kolem projel na bílém koni muž celý oděný v bílém a rozednělo se. Kousek dál projel kolem muž v rudém na rudém koni a vyšlo slunce. Maruška šla a šla. Téměř u chatrče čarodějnice se kolem prohnal jezdec v černém na černém koni, vjel přímo do chatrče a náhle nastala tma. Plot kolem chatrče, postavený z lebek a kostí, začal vyzařovat vnitřní oheň, až celá paseka v lese zářila podivným světlem.

Čarodějnice byla velice strašidelné stvoření. Nejezdila na dvoukolém vozíku ani v kočáře, ale na koštěti, které létalo vzduchem samo od sebe. Koště letělo oblohou s čarodějnící, a její mastné vlasy poletovaly za ní. Dlouhou bradu měla zkroucenou směrem nahoru, dlouhý nos zase dolů, takže se dotýkaly. Měla bílou bradku a na kůži plno bradavic jako ropucha. Její tmavé nehty byly silné a zbrázděné, a tak zakroucené, že prsty nemohla sevřít v pěst.

Ještě podivnější bylo její obydlí. Panty dveří a okenic byly z lidských prstů a zámek na dveřích tvořila tlama s mnoha trčícími zuby.

Maruška se poradila s panenkou: „Je to ten dům, který hledáme?“ A panenka odpověděla: „Ano, to je to, co hledáš.“ Než mohla udělat další krok, čarodějnice se na svém koštěti snesla dolů k Marušce a zakřičela na ni: „Co chceš?“

Děvčátko se celé třáslo. „Babičko, přicházím pro oheň. Můj dům je studený..., moji lidé zemřou..., potřebují oheň.“

Čarodějnice odsekla: „Ó, ano, znám tebe i tvé lidi. Ty budižkničemu..., nechala jsi oheň vyhasnout. To se nemá dělat. A proč si myslíš, že bych ti měla dát oheň?“

Maruška se rychle poradila s panenkou a odpověděla: „Protože tě o to žádám.“

Čarodějnice zabručela: „Máš štěstí. To je správná odpověď.“ Maruška měla velkou radost, že odpověděla správně.

Čarodějnice ale hned hrozila: „Nemohu ti dát oheň, dokud pro mne neuděláš nějakou práci. Když se jí dobře zhostíš, oheň dostaneš. Když ne...“ Maruška spatřila, jak se oči čarodějnice náhle proměnily ve žhavé uhlíky. „Když ne, mé dítě, zemřeš.“

Čarodějnice vlezla do své chatrče, lehla si na postel a poručila Marušce, aby jí přinesla to, co se peče v troubě. Bylo tam jídla pro deset lidí, ale čarodějnice spořádala všechno, Marušce nechala jen pár drobečků a hlt polévky.

„Vyper mi šaty, zameť dvůr a uklid' dům, připrav mi jídlo, vyber z kukuřice tu plesnivou a dbej, aby bylo všechno v pořádku. Vrátím se později a tvou práci zkontroluji. Pokud nebudeš hotova, posloužíš mi za hostinu ty.“ S těmi slovy čarodějnice odlétla na svém koštěti. Nastala noc.

Jakmile čarodějnice zmizela, Maruška se obrátila na svou panenku: „Co budu dělat? Stihnu udělat všechnu tu práci včas?“ Panenka ji ujistila, že všechno zvládne, jen aby se trochu najedla a prospala se. Maruška panenku pohladila a usnula.

Do rána panenka všechnu práci udělala a jediné, co zbývalo, bylo uvařit jídlo pro čarodějnici. Večer se čarodějnice vrátila a shledala, že je vše hotové. Určitým způsobem byla potěšena, ale na druhé straně se zlobila, že nenašla žádnou chybu. S úšklebkem řekla: „Máš velké štěstí, děvče.“ Pak zavolala své věrné služebníky a tři páry rukou se vynořily a začaly drtit a mačkat kukuřici. Plevy létaly místností jako zlatý sníh. Konečně bylo vše uděláno a čarodějnice zasedla k jídlu. Jedla dlouho a poručila Marušce, aby nazítří opět uklidila, zamekla dvůr a vyprala šaty.

Čarodějnice ukázala na velkou hromadu odpadu na dvoře. „V té hromadě je mnoho zrněk máku, miliony zrněk. A ráno chci mít jednu hromadu máku a jednu hromadu odpadu, vše oddělené. Rozumíš?“

Maruška téměř omdlela. Bože můj, jak to jen dokážu? Sáhla do kapsy a panenka zašeptala: „Neboj se, postarám se o to.“ Tu noc

čarodějnice upadla do hlubokého spánku a Maruška se pokoušela vybírat zrnka máku z odpadků. Po chvíli jí panenka řekla: „Jdi teď spát. Všechno bude v pořádku.“

Panenka opět splnila úkoly, a když se stařena probudila, bylo vše hotové. Čarodějnice sarkasticky zaskřehotala: „Dobrá! Máš štěstí, že jsi úkoly splnila.“ Opět zavolala své věrné pomocníky, aby vymačkali z máku olej, opět se objevily tři páry rukou a udělaly, jak si babizna přála.

Když si čarodějnice mastila rty omastkem z omáčky, Maruška stála poblíž: „Na co zíráš?“ zavrčela stařena.

„Smím ti položit nějaké otázky, babičko?“ zeptala se Maruška.

„Ptej se,“ poručila čarodějnice, „ale pamatuj, že kdo hodně ví, bude brzo starý.“

Maruška se ptala na bílého muže na bílém koni.

„Aha,“ řekla stařena mile, „ten první je můj den.“

„A ten druhý na rudém koni?“

„To je moje vycházející slunce.“

„A ten černý na černém koni?“

„Ano, ten třetí je moje noc.“

„Aha,“ řekla Maruška.

„No, dítě, nechtěla by ses ještě na něco zeptat?“ kňourala čarodějnice.

Maruška se chtěla zeptat na páry rukou, které se objevovaly a mizely, ale panenka začala v kapse poskakovat, a tak Maruška místo toho řekla: „Ne, babičko. Jak sama říkáš, vědět příliš znamená brzy zestárnout.“

„Ale, ale,“ řekla čarodějnice, pokyvujíc hlavou jako pták, „jsi na svůj věk moudrá, mé děvče. Jak je možné, že jsi taková?“